

Valkó Arisztid

ADALÉKOK AZ ESTERHÁZYAK BUDAI PALOTÁJÁNAK ÉPÍTÉSTÖRTÉNETÉHEZ

A mai Tárnok utca 7-13 számú épületek a felszabadulásig az Esterházy család tulajdonában voltak és azokat "Esterházy palota" néven ismerte a helytörténet. Az épületeket a második világháború alatt súlyos bombatámadások érték. Különösen romos lett a 13 számú ház, amelyben a nagy értékű Esterházy-kincsek egy részét, valamint az értékes levéltárat őrizték. Kevesebb károsodás érte a 7 sz. házat. A 9-11 sz. épületek helyén azóta iskola épült, így az egykori vakolat architektúrával összevont több ház, most ismét részekre bontva tárul elénk.

A második világháború vége előtt az épülettömb a következő képet mutatta: Tárnok u. 7 sz. zárt soru, egy utcai és egy udvari épületből álló, barokk homlokzatu emeletes épület. Helyén a középkorban hasonló lakóház állt, mely Buda visszafoglalása idején 1686-ban, pusztult el. Majd újra építették a 18. szd. -ban, melyhez L alakban udvari épületek csatlakoztak. Kapualja dongaboltozatos.

A 9 sz. egyemeletes, klasszicizáló homlokzatu, kéttraktusos szárnyból álló, zárt soru, 9 tengelyes épület, melynek homlokzatát háromtagu főpárkány zárta le. A földszinten félköríves záródású ablakok helyezkedtek el. 1817 körül épült. (67. sz. kép)

A 11 sz. hasonlóan zárt soru egyemeletes, egy utcai szárnyból álló lakóház. Helyén a középkorban két lakóház állt. 1686-ban pusztult el, majd a 18. szd. -ban építették ujja, kapualja barokk.

A 13 sz. U alaku, zárt soru, egyemeletes lakóház, északi és déli udvari szárnyakkal. 1686-ban pusztult el, majd a 18. szd. -ban többször bővítették, alakították. Dongaboltozatos kapualja volt.

A 7 és 11 sz. épületek Matthey 1730. évi helyszínrajzán is szerepelnek. (1)

Az épületegyüttesnek Pest felé a Várdomb szelid lejtői huztak határt az udvari fronton, a Nagybaldogasszony templom előtt az L alaku szárny zárta a teret - pazar látványt nyújtva lakóinak a mélyben huzódó Viziváros és Pest panorámájára.

Amikor a töröktől 1686-ban visszafoglalt budai vár romjainak újbóli helyreállítása lebegett az országnagyok szeme előtt, s amikor a főurak egyre-másra emelték palotáikat, a pompaszerető Esterházy Miklós (1714-1790), a hitbizomány feje, csak lassan eszmélt rá, hogy a szerény külsejű budai ház építészetileg nincs azon a szinten, mint birtokainak egyéb hasonló épületei, s ebben az avult formájában nem képviselheti Budán eléggé a hercegi udvar tekintélyét.

A ház gondnokai, az inspektorok, egymásután küldték jelentéseiket a 18. században, hogy az épületnek hol ez, hol az a része rossz, tetőzete beázik, roska-

dozik, a falak repedeznek. A sok előterjesztésnek mégiscsak lett fogantaja, megérlelődött a helyreállítás nagyvonalú terve. Bár Miklóst elsősorban Eszterháza, a mai Fertőd minél teljesebb, gazdagabb, látványosabb kiépítése érdekelte, életében a budai palota átépítése nem is valósult meg, az építés e helyen utódaira hárult a 19. szd. -ban.

Az az impozáns copf terv, mely bemutatja a kétemeletesre tervezett palota homlokzatát, erkélyekkel, ion falpillérekkel, pillérfőkkel, egyenes zárású ablakokkal, frizekkel, s amelynek korábbi változatát még Esterházy Miklós is láthatta - az 1800-as évek elején készülhetett, amikor a család már ilyen gazdag építészeti megoldást a fokozódó pénzügyi nehézségek miatt megvalósítani nem tudott. (68. sz. kép)

A tervrajz Stöger, Jung és Mayerhoffer elképzeléseit tükrözi vissza, keltezetlen és szerző nélküli.

1787-ben közel Miklós életének végéhez - Stöger Mihály egy nagyszabású átépítési tervet (hiányzik!) és költségvetést dolgozott ki, ugyanakkor Jung és Mayerhoffer is készítettek tervrajzokat - így feltehető, hogy az említett tervrajzot olyan valaki készítette, esetleg másolta át, aki mind a három tervet jól ismerte. Az eredeti tervrajzok hiányában, csupán a részletes Stöger-féle költségvetést tudjuk jegyzeteinkben ismertetni, valamint azokat az intézkedéseket, melyeket a budai házon helyreállítás céljából 1688-1790 közötti években eszközöltek. Az épületek nagyságára, belső tagoltságára a jelentésekből, a lakók által bérebevett épületrészekből, valamint Eötvös inspektor 1758. évi vázrajzából tudunk visszakövetkeztetni. Ő a földszinten 32 épületrészt jelölt meg, ebből a szobák száma 5, a többi mellékhelyiség. Két dongaboltozatos kocsibejárat volt az utca felől, a két lépcsőház a kapubejáratból nyílt. A földszinti rész ablakai az udvarra néztek, az utca felől hat ajtó törte meg a homlokzatot. Az emeleti részen 23 épületrész található; itt a szobák száma 8, a többi mellékhelyiség, 9 ablak nézett az utcára, 6 az udvarra. (69-70. kép) A budai házat 1688-ban Pálnádor szerezte meg. 1699-ben Keppeler, Rudiger Gáspár mester dolgozott az épületen; munkadíj, költségek kb. 6000 Ft-ot tettek ki. 1720-ban Hölbling János építőmester eszközölt nagyobb átalakítást (mennyezet, konyhák, pince). Munkadíj: 2268 Ft. - Leltár is készült. Az 1721-1722. évi jelentést az inspektor tette meg. Minthogy Miklessich Gergely (ki előzően több helyiséget hiányolt) az épület gondnokságról lemondott, ezért a ház egyik bolthelyiségét bérlő Kelnér Mátyás képfaragót kívánja megbizni a gondnoksággal. Nevezett 17 Ft évi árendát fizetett, de ezt sokallotta. A házban az emeleti szobák igen nagyok, ezekhez konyha nincsen, a padlás téglázása hiányzik. A helyreállítás sürgős lenne, de minthogy az érdekelt kőművesmester Bécsben tartózkodik, az építés költségeit csak megérkezése után tudja közölni. (2)

A ház építését és a további munkákat hathatósan szorgalmazta Gaál Gábor inspektor is, aki 1723 körül a lévai vár teljes restaurálását végeztette. E munkálatokra a budai Kajer (Kayer) Mátyás főkőművesmesterrel kötött szerződést. (3) A munkálatokhoz a lévai molnárt is magával vitte, hogy a ház tetőzetét, lécezését elvégeztesse vele Budán. Közben az ácsmesterrel is tárgyalt az egyéb munkák folytatásáról.

1726 február havában Gaál ismét felutazott Pestre, hogy az építkezést ellenőrizze. Prielezki Pál kezében volt ekkor a ház tervrajza, az építkezéshez szük-

séges anyagok listáját együtt készítették el. Junius 26-iki jelentése szerint a ház tetőszerkezetét elkészítették. Baj volt a fával, mert a bittsei tisztartó nem a megrendelt méretű épületfákat küldte, és oly magas áron, hogy ezért Budán is meg lehetett volna vásárolni. (4)

A nehézségek ellenére is haladt az építkezés, de hiányzik a tető cserepezése. (5)

1734. évben Hölbling János építőmester is dolgozott az épületen és nyugták szerint 450 Ft-ot vett fel a Borbála toronyhoz vezető záróudvari fal megépítéséért. (6)

1735. évben az épület ablakaival volt baj, mert azok a közelben levő puskaporos házra nyitnak, s ez sértette az akkori katonai érdekeket, ezért azok befalaztatásáról vagy védőrácscsal történő megvédéséről folyt a vita, melybe az uradalmi fiskális is bekapcsolódott. (7) Az épület udvari részéhez ugyanis 1728-ig kert is tartozott, mely egészen a bástyafalakig ért, s amelyet a katonaság - minden tiltakozás ellenére - igénybe vett puskaportorony-építés céljából. Ezt azonban az utca felől csak az egyik udvaron át lehetett megközelíteni. A ház ablakai közül három erre az udvarra nyílt és a lépcsőház is innét kapta a világosságot. Simonyi inspektor, hogy a helyzetet tisztázza, költségvetést készített az elvégzendő munkákról 1736. évben. (8)

A jelentések szerint az épület helyreállítása megtörtént. Simonyi észrevételezte, hogy a tetőzet a szomszéd ház falához hibásan csatlakozott, ezért az emeleti szobák beáztak. Utasította a házmestert, sürgősen intézkedjék a hibás rész kijavításáról. Egyidejűleg megállapította, hogy az épület Buda legszebb épületei közé sorolható. (9)

Bár az épület elkészült, a következő jelentések arról tudósítanak, hogy a ház udvarán még romos épületek voltak, amelyeket vagy elbontani, vagy gazdasági célra fel lehet használni. Ha az udvart romtalanítják, akkor a kocsik az egyik bejáraton be, a másikon pedig kihajthatnak. (10) Erre vonatkozik Bauer (Pauer) rendezési terve is, melyet 1743 előtt készített ismeretlen kőművesmesterrel s elfogadásra beterjeszt. (10 a.) (71-72. kép)

1751. évben Simonyit tisztében Thanhoffer követte. Az ő jelentéseiből arról értesülünk, hogy a budai királyi palota építkezéseit az uralkodó is megtekintette, s Pest és Buda feldiszítve fogadta érkezését. Pestről Gödöllőre látogattak, ahol Grassalkovich pazar ünnepséget és kivilágítást rendezett palotájában. (11) Ez alkalommal történt az a megjegyzés, hogy a királyi palota fekvése olyan rendkívüli, hogy szépségében messze túlhaladja a bécsi palotáét. (12)

Batthyány Lajos is megépítette palotáját Budán, így az épület alkalmas lett az uralkodó fogadására. (13)

Az ilyen és hasonló inspektori jelentések alkalmasak arra, hogy Esterházy Pál herceg (1711-1762), valamint udvara figyelmét felkeltsék és ébren tartsák a budai ház építkezésének vajadásáról. Tény az, hogy család elsősorban jövedelmezőség szempontjából figyelte a budai házat s keveset törődött annak külső arculatával. Ez inkább inspektori teendő volt. Hogy a jövedelmet fokozzák, felmerült az a gondolat, építsék meg a ház alatt a sziklapincéket, amely kitűnő bortároló hely, amit a budai kereskedők magas bérért használhatnának. Thanhoffer fel is vette a kapcsolatot Nöpauer Mátyas budai kőművesmesterrel e célból. Az 1751. évi költség-összeállítás szerint a pince a házak teljes utcai frontja alatt húzódnék, a szomszéd pincék felől fallal zárnák el. Bejáratot az udvar felől nyitnának. Nöpauer e munkákhoz 144 kocsi követ, 6 fuvar meszet, 51 fuvar ho-

mokot és 2000 téglát kért. Az összes költség 925 Ft volt. Véleménye szerint, ha az udvaron található öreg falrészeket lebontanák, ebből jelentős mennyiségű követ lehetne kitermelni, s ez csökkentené a kiadásokat. (14)

1758. évben Eötvös Pál inspektor szemlélte meg a budai házat és annak minden helyiségéről, részéről - az előzőekben ismertetett tusvázlatot készítette a további tervezésekhez. 1762. évben Esterházy Miklós lett a hitbizomány feje. Első teendői közé tartozott, hogy 33 uradalmában levő épületek állagát rendszeresen ellenőriztesse intézőivel. A budai háznál más volt a helyzet, mert itt házmester is volt, akinek a bérek beszédésén kívül az épület állagáról folyamatosan jelentést kellett tennie. Az épületek állagát az inspektoron kívül szakképzett kőművesmesternek is ellenőrizni kellett, nehogy a hitbizományt felesleges károsodás érje.

1771-ben Eötvös a budai háznál komolyabb munkálatokhoz kezdett. Az épület alagsorából kihordatta a törmeléket, hogy a pincék többi részét szabaddá tetesse. A faltörmelékek alatt igen szép faragott kövekből álló bolthajtásokat (gótikus) talált; a folyosók a másik udvarba is átnyultak. Véleménye szerint ezek nem voltak pincék, mivel túl szűkek, inkább rejtkehelyek, amelyeket háborus időkben használtak. Erről rajzvázlatot is készített. A jószágkormányzó tanácsát kéri, mitévő legyen, mennyi földet hordasson még el a romokról, mert ha a területet planiroztatja, a romokat újra vissza kell temetni. (15)

Közben felmerült egy olyan terv is, hogy eladnák a házat, amelyben 17 szobát alakítottak ki. Az épület Budavár egyik legszebb terén fekszik. (16)

Az eladásból nem lett semmi, ezért Eötvös 1781 nyarán egy határozott előterjesztést tett az épület végleges helyreállítására. Leszögezte, hogy a készítendő tervnek kizárólag a meglévő épületre kell szorítkoznia. Minden meglévő és ép rész maradjon eredeti állapotában. Földszinten az utca felől üzleteket kell nyitni. A házmesteri lakást az udvari részre helyeztetné. Az utcai frontot csak a szükséges mértékben kívánatos és szabad átalakítani, amivel összefüggne az emeleti helyiségek rendje is; erősítésekre boltíveket kell a földszinten kialakítani. Mivel a háznak két bejárata van, az építőmester döntse el, kell-e két bejárat a kocsiknak, szükséges-e megtartásuk a szimmetria kedvéért? Befalazásuk esetén egy bejárat kerülne az épület közepére. Az utcai fal nem egyenes vonalú, hanem görbe, meghajlik; ha nem sértő, maradhatna, de ha bántó - a hajlatig lebontandó és kiegyenesítendő lenne. A házra két emelet húzható, ezt azonban úgy kell megépíteni, hogy abban az előkelőségeknek is tudjanak kényelmes, világos szállást biztosítani. A lépcsőházat a cél érdekében az udvarról kellene vezetni. Összegezve az épületre vonatkozó megállapításait: nem nézhet ki sem kolostornak, sem vendégfogadónak. Figyelembe véve a pénzügyi lehetőségeket mellőzni kell minden külső díszet és pompát - csupán a kényelemre és hasznosságra kell az átépítés során törekedni. (17)

Amíg Esterházy Eötvös javaslatait tanulmányozta, 1782-ben a katonaság is érdeklődött az épület iránt. Starai kapitány szemlélte meg a házat és a helyiséget: tisztiskola céljára alkalmasnak találta. A házmester, Viola nevezetű kőművesmesterrel tárgyalt egy jelentéktelen átalakítási terv és költségvetés készítéséről. A puskaportorony közelében még vagy 300 fuvarnyi kő hever, ezeket el kellene távolítani, hogy az udvart planirozni lehessen. Bauer közölte, hogy a katonaság annyi bért fizetne az épületért és istállókért, amennyit a bérlők összességé. (18) A budai ház sorsát lelkesen pártfogolta Zöchmeister Mátyás

inspektor is. 1784. évi jelentésének mellékletéből, melyet Bauer házmester készített 1758-ban, képet kaphatunk a ház lakóiról. Emeleten Puching lakott, 3 szobát és 2 konyhát bérelt évi 60 Ft-ért. Bauernak 3 utcai szobája volt ingyenesen. Földszinten egy kovácsnak volt műhelye 16 Ft bérért. Winter 2 szobáért 22 Ft-ot fizetett. Valeró József parókakészítő egy üzlethelyiségért évi 20 Ft-ot fizetett. Wolf cipész 2 üzlethelyiségért 32 Ft-ot fizetett. A Pállfy-féle katonai osztag egy nagy teremért, konyháért, pincéért és istállóért évi 20 Ft bért fizetett.

A katonaság az épületben fegyvereit és egyéb felszerelési tárgyait tartotta. (19) Zöchmeisternek 1785. évtavasán tudomására jutott, hogy a hercegi ház mellett egy üres telek is van, melyet mások is meg akarnának szerezni. Tárgyalt Rábány mérnökszázadossal, aki szerint a város tanácsa itt egy lovardát kívánna létesíteni. Mivel az épület ablakai erre az üres telekre néznek, igen fontos lenne, hogy Esterházy ezt a telket megszerezze, ahová építkezni is lehetne. Ezért a katonai parancsnokságnál egy elsőbbségi feljegyzést nyújtott be - a hercegi udvar érdekében. (20)

Ezekben az években Esterházy Miklóst mindjobban érdekelte a budai ház ügye, átépítése. Az 1786. szeptember 27-iki Bauer-féle jelentésből az tűnik ki, hogy utasítást kapott Jung József és Mayerhoffer budai építőmester, hogy a ház átépítésének tervrajzát és költségvetését készítsék el. Bauer jelentette, hogy az építőmesterek nagy elfoglaltságuk miatt a tervek elkészítésével 8 napot késnek; azonban szorgalmazni fogja a munkálatokat, hogy a késés miatt hátrány ne származzék. (21)

A különféle jelentésekből és javaslatokból, valamint Kühnel Antal korszerűsítő törekvéseiből az tűnik ki, hogy a budai ház átépítésének tervezése nem volt kellően összehangolva. A herceg Bauer házmestertől várta a Jung - Mayerhoffer-féle tervek beterjesztését. Az udvar jeles építész Stöger Mihály 1787. május 26-ára készítette el a végleges terveket és költségvetést. Zöchmeister már tárgyalásokba is bocsátkozott az építési anyagok beszerzésére és szállítására anélkül, hogy e kérdésben ismerte volna Esterházy végleges elhatározását. Az előkészületek tehát megindultak, csak a resolúció hiányzott a nagyszabású palota-építkezéshez. Mindez két évvel a herceg halála előtt 1788-1789-ben történik. Az építés történetének tisztázását rendkívül megnehezíti az a körülmény, hogy az eredeti tervrajzok és a végrehajtásra vonatkozó befejező intézkedések - eddig nem kerültek elő.

Ezekután a Stöger-féle költségvetés magyar kivonatát közöljük, majd rátérünk az ezzel összefüggő egyes inspektori intézkedésekre. A budai palota 3 szint magas, főhomlokzata kiugrik, 2 udvarral, 3 udvari épülettel épül, utcai frontja 38 öl és 4 traktusra oszlik, 12 szintet kell kiképezni, 405 köbméter föld kerül megmozgatásra. A falazat az alapoknál faragott kőből épül és ebbe 1630 köbméter anyagot dolgoznak bele. Homlokzat kváderozást kap. A 3 udvari szárny és a főtraktus boltozással készül, terjedelme 1243 öl. Mind a 4 traktus folyosói és padlásterei téglapadozatot kapnak, a homlokzat lábátát kőlapok borítanak, A főhomlokzaton két 6 oszlopos bejárót és kapuzatot építenek. Fölöttük emelkedik az erkély, amelyet 6 pillér tart, ide csatlakoznak a kiugró párkányok, valamint a 22 ion rendszerű pillértagozat és fölöttük huzódó architrávok, továbbá a kőből faragott koronázó párkány. Az oromzatra kerül a hercegi cimere, melynek kifaragását Gundrich szobrász vállalta. A főhomlokzaton futó fal-

koszoru, kiugratva az udvari szárnyak felé is folytatódik. A 4 épületraktus lépcsősihez a kőfaragó félgömbölyű külön korlátot farag. Kőművesek a régi épületrészeket lebontanák; a kőműves munkákra 16620 Ft-ot kell előirányozni. Az épület mind a négy traktusánál, valamint a 2 emeletnél a szobák és folyosók mennyezete stukaturával készül, rozettákat képeznek ki, a főhomlokzat ablakai fölül kívülről füzérdisz jön. A homlokzat díszítő elemei ion stílusúak, megvalósításukon kőfaragók, kőművesek dolgoznak. A 8 ajtó és 8 ablak fölé félkörű kőpárkány kerül. A két kocsibejáróhoz négy ivelt ajtót készítenek. Az erkélykijáráshoz 5 tojásdad ivvel lezárt 9x4 láb nagyságú keretes ajtó jön. Ebben a magasságban még 14, 5x4 láb nagyságú ablakot helyeznek el egyenes párkánnyal. A második emeleten a rizalitnál 5 ablakot tervez Stöger, ezek nyomottan ivelt szemöldökkövet kapnak. Az erkély fölött a tetőzet kiugrik, mely az emeleti 14 ablak fölött is folytatódik. A további emeletrészekre még 22 ablakot helyeznek el, ezek kerete puhább kőzetből készülne. A középső udvari szakasz ablakainak száma 44 (4x3 láb); folyosói összesen 52 (5x4 láb) ablakot kapnak. A kereteket kőfaragók csiszolják. A puskatoronyhoz vezető udvari bejáráshoz kerékvetők kerülnek. A kőfaragó munkák 4954 Ft-tal szerepelnek. Takarékosági szempontból a régi épület köveit jól fel lehet használni.

A tetőszerkezet 28 és 56 láb nagyságban készül, álló és fekvő gerendázattal, tetőablakkal. Faanyagot a tetőből nyerhetnék, így a költségek csak 3457 Ft-ot tennének ki.

Az asztalos a bejárat kapukat tölgyfából készíti, iveléstük nyomott, ion stílusú. Az utca felőli részen 8 félkörű ajtót kell elhelyezni. A főhomlokzaton 40 félkörűes ablaktokot kell csinálni 6x4 láb nagyságban. Az erkély 5 ablaka tojásdad ivű gerébtokot kap, amelybe 24 tábla kerül. A főtraktuson 22 ablaktokot kell elhelyezni, a folyosókra pedig 52-öt. Ennyi az ajtótokok száma is. Tokok és borítások jó minőségű anyagból készülnek. A 3 udvari traktusra 128 ablak és 66 ajtó kerül borítással és bélettel. Az épület helyiségei padlóburkoló-lapokat kapnak, anyagukat a bittsei uradalom szállítja. A főépület belső lépcsőit tölgyfából faragják. Fenyőfából készülnek az udvari szárnyak lépcsői. Összesen 242 ablakdeszkat helyeznek el. Az asztalos munkák díja 3761 Ft.

Ajtók, ablakok vasalást, vereteket kapnak és francia zárrakkal szerelik fel. 168 ablakot és 155 ajtót vasalnak francia és részben német zárrakkal. 80 különböző kályhát és kályhaellenzőt helyeznek el.

A főhomlokzat földszintjének 8 ablakára művészien kovácsolt öblös védőrácsot készítenek uradalmi vasból, amelynek munkadíja 184 Ft. Ugyanigy készül a főépület lépcsőházának vaskorlátja is 156 Ft-ért. Az egyéb épületrészek lépcsői csak fogantyut kapnak. Művészi kidolgozásu vasrácsot kap az erkély is, mely rajzminta után készül 297 Ft-ért. A kályhás 40 díszesen kidolgozott fehér cserépkályhát épít darabonként 26 Ft-ért. Az üveges 2992 ablaktáblát vág be. Az emeleti részekre és az udvari épületekben 34 tengerzöld színű cserépkályha kerül 20 Ft-os egységárban. Az udvari szárny alsó emeleteire egyszerű cserépkályhák kerülnek. Munkadíj 1782 Ft. A rézkovács az oromzatnál a hercegi címer fölött helyez el rézdíszítményeket, míg a bádogos az erkély feletti részt bádogozza. A mázóló és festő a bejárat oszlopait, valamint az erkély tartó oszlopait és a 22 pillérfőt márványutánzataura festi. Feladata még az oromzati címer festése. A homlokzat ablakai és zsalugáterei, ajtóí kívülről zöld színt kapnak, míg belülről ezüst

színtek lesznek. A 173 ajtó és 234 ablakok külső-belső festése 737 Ft. Az utburkoló a kocsibejárókat burkolja kőlapokkal. A régi ház bontásából eredő anyagokat fel lehet használni, de a cserép és téglá össz mennyisége így is 852000 darab. A homok mennyisége 16850 fuvar. A faanyagot 400 fuvar szállítaná: 3571 gerendát és 6500 lécet.

Munkát jelent az egyenetlen udvari részeknek feltöltése. Ha a régi épület anyagát felhasználják és a falakat a pincefalakra alapozzák és a 2 tégláégetőt megépítenék - jelentős megtakarítást lehetne elérni.

Stöger összegezve a kiadásokat, a palota építésköltségeit: 79742 Ft. 47 kr. -ban állapította meg. Ezt a költségvetést, valamint a tervrajzot 1787. május 26-án fejezte be Esterháznán és elfogadás céljából Esterházy Miklós elé terjesztette. (22) Junius 16-án egy újabb javaslatot nyújtott be, amely szerint a budai építkezéshez Kronberger Baltazár pallért kívánja munkába állítani, aki egyben a házmesteri teendőket is ellátná. Javasolja továbbá, nevezzenek ki valakit, aki a dolgozó mestereket, iparosokat fizeti és a számadásokról jegyzéket vezet. Kívánatos lenne a második égető kemence megépítéséhez a városi engedély mielőbbi megszerzése. (23) Ez év őszén Zöchmeister inspektor Fischer és Hechsch. budai kőművesmesterekkel tárgyalt. Nevezettek tégláégetéssel foglalkoztak. Fischer égetőkemencéje a budai háztól 3/4 órányira feküdt. Mivel a várba igen meredek út vezetett, kívánatosnak tartották, hogy a szállításokhoz bivalyokat állítsanak be, mert ezek az igás állatok a lovaknál jobban bírják a hegyi terepet. Rossz az út a kő- és homokbányák felé is. Egy-egy kocsi naponta négyszer tudna fordulni, a tégláégetőből ötször is. Egy szekér 500 téglát, vagy 1000 cserepet tudna szállítani. Mész kivételével minden anyag beszerezhető Budán. (24) Meszet legcélszerűbb Pilisszántóról, vagy Pilisszentkeresztről beszerezni, mert itt égetők vannak, csak a távolság nagy 4 és 1/2 óra. Végül az állatok ellátásához személyzetre és megfelelő takarmányra lenne szükség. (25) Bár Stöger elkészült a tervekkel, Zöchmeister pedig változatlanul tárgyalt az építési anyagok beszerzéséről, Eötvös 1787. július 31-iki jelentéséből az tűnt ki, hogy a terv nem mindenben elégitette ki Esterházy igényeit, mert egy másik építész Tallherr Józsefet is felruházták egy ellenőrző terv készítésével. (26) Tallherrnek ezen munkájáért Eötvös 1788. július 1-én tíz aranynak a kiutalását javasolta. (27)

1788. március 15-én Bauer Ádám házmester hivatkozva Esterházytól kapott utasításra, tárgyalt Pest város tanácsával, hogy a Freydhof területét építési anyag raktározásra igénybe vehesse. A város bérfizetés mellett kész átadni a területet, hogy az uradalmakból a Dunán érkező anyagokat itt helyezhessék el. A raktár tervei is elkészültek. Várja a jóváhagyást, hogy a további intézkedéseket mielőbb megtehesse, és a kijelölt területet átvehesse. (28)

A sok szakember javaslata, (29) terve mind Esterházy Miklós kezében futott össze. Tény, hogy komolyan foglalkozott a budai palota építésével, (30) ismerte azonban takarékosági és fényűzési végletekkel teli ellentmondásos életét - nem könnyen határozza el magát a pompás külső elhagyása mellett sem - egy ilyen súlyos pénzügyi terhet jelentő építkezés megvalósítására. Gátolta ebben betegeskedése is, és az, hogy a sok vélemény közt nem találta meg azt a középútat, mely számára a legkedvezőbb s mely becsvágyát mindenben kielégíthette volna. A szép elgondolásokat, a megvalósításhoz vezető tervezgetést - egyszerre húzta át a halál, mely 1790-ben ragadta el.

JEGYZETEK

(1) HORLER M.: Budapest műemlékei. I. 516-520.

(2) "... Miklessich Gergely Uram ki eddigh az házra gondot viselt, további gondviseléséről lemondott ... azonban itt a háznál vagyon egy Képp faraghó (Kelner Mátyás) Emberséghez Ember aki bizonyos boltot árendál, az mindenképpen moldban vagyon hagyva s minthogy a Felső Szobákhoz semmi konyha nincsen... megh mondtam hogy egyet tsináltassanak, menyiben fogh telni most még h nem irhatom mivel a Kőműves Mester Béchben vagyon...

Budae die 22 febr. 1712 Egyr László"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1263. Uj: P. 153. Cs.3.) (és Rep. 21. Fasc. J.) "... substitualtam... a haznal egyik Boltban Lako KELNER MATTYÁS névő Kép faraghót ki esztendőnként szokot vala fizetni f. 17, s kétszer is már instált, hogy Arendaja Relaxáltatnék... a Ház elég nagy volna de sok Reparatioja, leginkább a főiső Szobak igen nagok föllül nintsen Pallása megh Téglázva vagis Flastromozva, pinczejét is foltozni kellene...

Dombovar 6-a 8br 1722 Egyr László " U. o.

(3) "Inealt Contractus vagis Conventio... Buda várossában lakozó Főköműves Mester KAJER MATTYÁS közett, ugyan Léva várát most ujonnan föl Építendő Also Tractusanak valo Palotak föl Építése erántt...

Levae 4-a febr. 1721 Gaál Gábor "

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1289. Uj: P.153.30. Cs.)

"... Budára lementem vala az Mélt. Fejedelmi Háznak interimális épületinek megh tiendő Dispositioikra nizve ... oly rendelist tettem ... ott livő Ács Mester által hogy tizen eött napnak elforgása alatt azon interimális ipület elkiszul ... maghamal elvivén idevalo Uraságh Molnárját megtekintésre azon haznak ha fölvallalja cserip alá valo fedilnek megh csinolasat... be adván nikem menni Fa licz es mas szűkséges Materialik fognak kivantatni...

Levae 12 9br. 1723 Gaál Gábor"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc.1275. Uj: P. 153. Cs. 15.)

(4) "... ezen Budai Ház mar alkalmasint ipül... a jövő héten az Födelit fogják föl rakni, elig galibaban vagyon az fa dolgabul, mert mind mast kiküldött Bittsei tiszt Uram, nem azt amint én Specificatiojat megh küldöttem...

Budae 26 Junii 1726 Gaál Gábor"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1275. Uj: P. 153. Cs. 15.)

"... Budára föl jövőn ezen Herczeghi Háznak reparatioja véget... Prielezki Pál kezéhez vevén az Háznak Delineatiojat mind az haz vagyon... nem külömben máskép fog csináltatni...

Budae 12 febr. 1726 Gaál Gábor " U. o.

(5) "Az Budai Ház... alkalmasint ipül, ugy hogy mar nem sok vagyon hatra az cserepezésből... az ablakokon kívül, ez iden minden munkája véghez megyen...

Tamásy 26. Aug. 1726 Gaál Gábor"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1275. Uj: P. 153. Cs. 15.)

(6) "Contract wegen Aufführung questionirter Brust oder Hof Mauer des Hfl. Hauses in Ofen mit dem Kaiserlichen BAUMEISTER JOHANN HÖBLING Ad. 13-a 8br.

1734 in 450 fl. geschlossen, und richtig erfüllt worden ist..."

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 2536. Uj: P. 114. Cs. 18.) (és Rep. 21. Fas.)

(7) "Itt az Budai Hazban livő Ablakokat, az Pór Haz felől kilencz ablakbul áll, bi akariak tsinaltatni, melyek az puskaapor hazra és udvarra niznek be akariak rakatni... mai napon fiscalis Urammal valánk szemben...

Budae 25 May 1735

Gaál Gábor"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1275. Uj: P. 153. Cs. 15)

(8) "Zu disen Haus war vormahls ein kleiner Gartl bis an die Bastein Maur, dises aber ist vor ungefahr 8 Jahren durch dasige Officierer vor eines Vöstung Grundt, ohnerachtet allen protestiren occupirt,

und dahin ein Pulver Thurn gebauet wordn zu welchen der Eingang von der Gasse über einen Hoff gehet, in dessen Hoff aber gehen aus dem fürstlichen Haus 3 Fenster, und zwar das eine ein Stiegen Fenster... von seit der Garnison bereit diese Fenster vermauert... wenigsten aber mit eiserne Gättern versehen werdetn sollen... ist anbefohlen... einen Überschlag zu machen..

Kittsee den 12-th 9br 1736 A. Simonyi"
(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1289. Uj: P. 153. Cs. 30.)

(9) "... in der Vöstung befindliche fürstl. Behausung in Augenschein genohmen, welchs... wohl gelegen, in guten Bau sich befindet, und von schensten Häusern daselbst in Ofen ist... die Dachung ganz neu gemacht worden Ao. 1726, aus Mangl... die benachbahrte Mauer nicht wohl geschlossen worden, an etwelchen Orthen der Regen hinein schlage, und durch den Stokotor Boden in die obern Zimmer hinein dringe, wobei das Tachstuhl auch die Toppelboden sehr leiden müssen..

(10, a) "Euer Gnaden wird mein in Monath January gehorst Bericht des Hochfürstlichen Hauses wegen sambt dessen gänzlichen Abriss zweifels ohne eingeloffen, und aus jenen der mehrere Hauses Stande ersehen worden seye; und gleich wie der Hoffnung lebe, aus selben annoch des hohen Wohlseyen genessen werden. Also wütsche auch ferners höchst das selbe zu continuiren..

- A) Ein alt nunmehr zusambgefallenes Gebäu.
- B) Ein Gwölb zu Ebener Erden auf die Gassen.
- C) Des Hausmeisters Wohnung, mit 2 Zimmer und ein Speiss.
- D) 3 alte Gwölber, 2 zum Holz 1 zum Pferd Stall Sv. gebrauchtet wird darauf ein Stöckhl von 2 Zimmer und ein Kuchl gebaut.
- E) 2 Zimmer in der Ebene auf die Gassen.
- F) Ein Gwölb sambt Kuchl.
- G) Die SV. heimbliche Gemächer, welche in lauter Keller flüssen.
- H) Beede Hoff über all mit Schütt, und sehr viele Stainer.
- J) Ein Saal und Taffel Zimmer auf die Gassen.
- K) Kuchel und Feuerstädt.
- L) Seindt 5 Zimmer auf die Gassen und 3 in dem Hoff.

Hier habe auch anmerkhnen sollen, dass bey diesen Hochfürstlichen Haus noch gute Funcament Mauer und beede grosse Hoff gänzlichen holl, und untergraben, worunter schöne Keller aber ungeraumt mit Quater Stuckhen gefunden worden... die Inwohner und wass Sie zahlen

Summa : 152 fl.

Ofen den 12 Jan. 1743. A. Bauer"

(Esterházy csal. hg. lvt. Rep. 21. Fasc. J. 143 Cs. diese nothwendige Reparation aber mit beyläuffig 30 fl. zu standen gebracht werden kennte... ist anbefohlen diese Reparation zu bewerkstelligen..

Kittsee den 12-tn 9br. 1736 Verwalter"
(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1289. Uj: P. 153. Cs. 30.)

(10) "In dem Hoff dises Hauses stehen noch auf einer Seithen etwelche Mauern von alten Gebäu, welche theils noch zu einer Stallung oder Schupfen zu appliciren werden, theils aber abzubrechen... das Haus (hat) zwey Thör auf die Gassen...

Kittsee den 12-tn 9br 1736 Simonyi"
(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1289. Uj: P. 153. Cs. 30.)

(11) "... die zur Ankunft beeder Mäytt. in Ofen und Pest aufgerichtete Triumph Porten... waren ausnehmend schen, doch noch weit prachtiger des Hn Grafen Grassalkovich Illumination an zu sehen ... im Schloss in Gödöllő...

Ozora den 11-tn sept. 1751 Thanhoffer"
(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1305. Uj: P. 153. Cs. 46.)

(12) "... and der königliche Residentz in Ofen wird fleissig gebauet, an der gresse wird es der Wienerische Residentz nicht gleich, doch an der prächtigkeit, und Prospect wird es die Wienerische weit über treffen...

Ozora den 11-tn Sept. 1751 Thanhoffer"
(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1305. Uj: P. 153. Cs. 46.)

(13) "... das Quartier ist in dem Haus, welches H. Ludovicus Batthyany in der Vöstung ex Fundamento neu, wunderlichen erbauen hat lassen designiert...

Ozora den 9-ten Apr. 1751 Thanhoffer"

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1305. Uj:P.153. Cs.46.)

(14) "... mit Zuziehung des Maurer Meisters habe dem Felsen Keller in Augenschein genommen worüber hiemit der Überschlag folget. Der Hausmeister meldet... die Weinhändler bis 50 fl. Züns zahlen." "Überschlag einen Felsen Keller in Hochfl. Esterhazyschen Haus in der Festung aus anverlangen... welcher die gantze Hauslänge, und von der Gassen bis zum Haus solle ausgeraubt werden, wie auch netter auf mauren... was solches beyläffig mit Materialien, Maurer Handtlang Arbeith kosten meht. Handtlinger Arbeith: 296 fl. - 144 Fuhr Steiner a. 54 xr. macht: 126 fl. - 6 Fuhr Kalch mit ablöschen a. 3. 15 fl. : 19 fl. 30 xr. - 51 Fuhr Sandt mit Fuhrlohn a. 36 xr. : 50 fl. 6 xr. - 2000 Maur Ziegl: 14 fl. - Maurer Arbeith: 100 fl.

Summa: 925 fl. 51 xr. MATHIAS NÖPAUER

burg. Stadt Maurer Meister in Ofen

den 9-ten Apr. 1751"

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1305. Uj:P.153. Cs.46.)

(15) "... még májusnak utollya felé bé mentem Budára ottan a M. Uraságh házának megh tekintésre, münemű munkát vittek vighez a föl állított Uraságh két kocsija, mellyek oda rendöltettek a földnek kihordására... a föld ugy anyira ki hordva vagyon hogy tsak tsupán a bolthajtások teteje fönt áll, a másik alsó udvarbul pedig valami keveset hortak ki, ott is egy bolthajtásra akattak, considerálták azon bolthajtásokat, mik lehetek, pincze a vagy mi? itéltük azt hogy pinczek nem lehetek, azon okbul mivel az ajtók a kik mind egy mind a másik udvarban találtattak kő oszlopbul álló igen keskenyek, hogy inkább háboru üdőkben valami reitek helyek vagy kijársók lehetek, a melyeknek a bolthajtási szép faragot köbül állók és azoknak tetein levő föld talán inkább erősítésértül reá hordatott légyen valamikor és ha azon bolthajtások el hanyattatná még kérdés? ha lehet é a vagy megh engedik é vagy sem? ha ... Uraságh azon udvarokat plánirozni szándékozná, földel meghtölteni ismét szükségesekek... miként lehessen tsinálni nem tudom... méltóztatik disponálni...

Kismarton 14-a Aug. 1771 Eötvös Pál"

[Csatolva tusvázlat, alaprajz a házról]

"Tractus Superior Domus Budensis Celsissimi Principatus Esterhazyani connotatus Anno 1758, 30-a Januarii. Tractus inferior [Domus] Budensis Celsissimi Principatus Esterhazyani"

(Esterhazy csal. hg. lvt. Fasc. 1264. Uj: P. 153. Cs.4.)

(16) "Ich wurde befragt ob... dieses Hochfl. Haus wirklich verkaufft seyn solte? Das Haus fuget mit sich einen schönen Platz, wo keiner in der Vöstung zu finden, und zu nuzen gemacht werden können, anbey befinden sich anjezo wirklich 17 Zimmer, 3 Keller auf tausend Eimer...

Ofen den 7-ten 9br 1778

Adam Bauer"

(17) "... Der Plan oder Riss, solle nur auf das existirende Haus angetragen werden. Ist so zu entwerfen, damit alles was nur immer bleiben kann beybehalten werde... das Haus stark aus dem Winckeln gehet... der Tract zu eben der Erde verbleiben könnte... im untern Tract auf die Gassen, nur Gewölber, für die Kauf oder andere dergleichen Leuthe zugerichtet werden sollen. Gegen den Hof... für den Hausmeister eine Wohnung ausgebracht werden könnten... wäre nur vermög den Nothdürften abzuändern. Wird die Frage gestellt: wie in den Oberen Stöcken die Zimmer und andere Gemächlichkeiten regulair und Winckelrecht seyn können, da die obere Zwerch Mauer auf die untere gestellt werden sollen? Antwort... können... ober den Gewölbern starke Bögen gespannt, und darüber die obere Schied Mauer aufgeführt werden. Dermahlen hat das Haus zwey Thoren. Wenn der Baumeister findet das die Thöre auch ferners zu behalten, entweder die Symetrie, oder die mehrere Bequämlichkeit des Hauses erfordern, so sind selbe auch zu behalten, widrigens... nur in der Mitten ein Thor angebracht... Die Gassen Mauer des Hauses ist krum, und stehet in keiner rechten Linie; solle dieses der Faciate nicht viel machen, so kann selbe verbleiben. Falls aber dadurch das Gebäu verschändlet wurde, so müssete solche so weit es wegen der Krümme nöthig wäre, abgetragen, und gerad angeleget werden... weillen die Gewölber auf die Seiten Mauer gespannt sind. Über den untern Tract können zwey Stock, oder Contignationen zu erbauen; diese müssen so ausgedencket werden, damit solche allenfalls auch Hof Rätthe, oder andere dergleiche Herrn besihen können, mithin die Gelegenheiten sollen nicht nur

gut und bequem eingetheilt werden, sondern auch ganz lichtig seyn... ist zu überlegen, ob die Stiegen nicht etwan in dem Hof in das Gebäu angeleget werden könnten. Das Gebäu solle weder Kloster, noch Würthshaus förmig seyn, dann in solchen Häusern incommodiret eine Parthey die andere. Solle auch alle Zierlichkeit und Fracht vermieden, und nur auf die Nothwendigkeit und Bequemlichkeit geschen werden.

Kismartonii 1-a Julii 1781 Paul Eötvös"

(V. ö. 30 jegyzetet)

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(18) "... das Quartier zu einer Exercier Schule für 48 Militair Knaben... Gr. Starai die Zimmer samt Hoff Stallung besichtigt habe, ihme die Gelegenheit anständig seye... werde den Maurer Meister VIOLA sagen einen Überschlag solle machen... die aufbewahrten beyl. 300 Fuhr Steiner so zu einem Gebäu rückwerths gegen den Pulver Thurn liegen hin dan geführt werden müssen, den Hoff besser planiren zu können... H. Obrist zahlen wolle, was die jetzige Inwohner...
Ofen den 2-tn Aug 1782 Adam Bauer"

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(19) "... in dem Hochfl. Esterhazyschen Haus zu Ofen sich befindende Inwohner, was selbe besitzen, und davon bezahlen. In dem oberen Stock wohnt H. von Puching, besitzt 3 Zimmer, 2 Kuchl, eine Speis, nebst ein Keller, zahlet jährlich: 60 fl. - Der Hausmeister 3 hohe Zimmer auf die Gasse, 2 in dem Hoff, 2 Kuchl und ein Keller gratis. Zu ebener Erd, ein Schmid, besitzt ein Gwölb auf die Gass, und zahlet 16 fl. Joseph Winter 2 kleine Zimmer, zahlet 22 fl. - Joseph Valero ein Paroquen Macher ein Gwölb auf die Gass, zahlet: 20 fl. - Georg Wolf ein Schuster, 2 schmale Gwölbe zahlet: 32 fl. - Das Pálfische Infanterie Regiment hat ein grosses Gwölb, und Kücherl als ein Depositorii ihre Flinten, und Säbel, und Keller und Stall, zahlet: 20 fl.

Ofen den 27-tn Jen. 1758 Johann Adam Bauer"

[Zöchmeister 1784 szept. 2-iki jelentéséber]

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(20) "... wenn dieser Grund einen anderen zu gehörig gewesen wäre, die Fenster gewiss in seinen Hoff nicht hinein machen wurde lassen... die Stadt umb diesen Platz zu einer Reithschule bey die selbten gemeldet haben, habe die Ansucher zu dem G. Commando angewiesen... habe bey dem Hoff Kriegs Raht diesen Grunde umb künftig darauf bauen zu können eine Nota ein gegeben...
Héviz den 24-tn Martii 1785 Zöchmeister"

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(21) "Vermögg den von Euer Hochfl. Durchl. gnädigst erhaltenen Auftrag sind alsogleich beede schon vorgeschlagene Baumeister nemblichen JUNG und MAYERHOFFER angegangen, und ihnen die Bedeutung gemacht worden, damit der anverlangte Grund-Riss samt Überschlag vor das dermahlen bestehend, und künftighin zu erbauende Hochfürstliche Haus in der Festung, uhnverzüglich verfüget werde. Das aber solches bishero nicht geschehen, und durch 8 Tage verweilt worden, ist die denen obbenannten Baumeistern häufig vorgefallene Arbeith bloss die Schuld. Nichts destoweniger versprochen solche an itzt den Riss samt Überschlag wie baldigst zu verfassen, welcher sodann nach Verfertigung Euer Hochfl. Durchl. ohnverweilt wird eingesendet werden. Der ich mich zu hohen Gnaden und Hulden nebst Anerbietung meiner unterth. Dienste bey den künftig auf zu führenden Bau, demüthigst empfehle

Ofen den 27-tn Sept. 1786 Adam Bauer Hausmeister"

(Esterházy csal. hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(22) "Überschlag

des fürstlichen Haus in Ofen zu welchen nun dermahlen annoch ein leerer Platz gekommen, enthaltet in der länge bey 38 kft. und vermögg abgefaste Planne entstehet dieses Gebäude mit einen vorderen Haupt Tract, und 2 Höffe, und 3 Hofgebäuden, und sowohl die letztere, als das erstere überkommen 3 Etagen, folglich entsthet das ganze Gebäude aus 4 Tracte, und aus 12 Etagen, für welche nun der Überschlag, so viel als möglich nahe folget; und zwar: Die Erd-Arbeith. 1-mo das Erd ausheben bey Grunde graben, messen bey alle 4 Tracte zusammen 405,1/2 Cubic Klafter und jede Kl. kommen a. 2 fl. facit: 811 fl. -

Das Mauerwerckh von puren Steine entstehet, in alle Fundamenter aus 405, 1/2 C. Kl. item alles Mauerwerckh . . . enthaltet 1108, 2/3 C. Kl. - Endlich die pure Zieglmauer bestehen aus 116, 1/2 C. Kl. - Der Preys dieser dreyen Gattungen, ist . . . 1630, 2/3 C. Kl. . . ohne der Quadrirung a. 6. 36 fl. facit: 10759 fl. 14 xr. - An der Facade befinden sich 61 Quadr. Kl. Quadrirung a. 21 xr. facit: 21. 27 fl. - Sowohl die 3 Hoffliegl, als auch der Haupt Tract werden unterher gewölbt, und messen 1243, 3/4 Quadr. Kl. a. 1 fl. 3 xr. facit: 1865 fl. 37 xr. - In alle 4 Tracte messen die Rauchfänge zusammen 154 C. Kl. a. 1. 45 fl. facit: 269. 30 fl. In alle 4 Tracte werden die Kucheln, die Gänge, die Böden, mit Ziegl gepflastert, sie messen zusammen 1009 Quadr. Kl. a. 27 xr. facit: 454 fl. 3 xr. - An der ausseren Fronte des Haupt Tracts kommen 654 Q. Sch. steinene Sockl Platten a. 2 xr. steinversetzerlohn, facit: 21 fl. 48 xr. -

Eben alda kommen für 2 Einfahrten 2 Portalle zu versetzen, samt Grundsteine, Säullen und Haupt Gesimbs, werden beyde zusammen messen 202 C. Sch. a. 6 xr. Steinversetz Lohn, facit: 20 fl. 12 xr. - Eben allda kommt ein Palcon auf 6 Tragsteine, diese samt den Haupt Gesimbs, und Palcon Platten, werden zusammen messen 720 C. Sch. a. 6 xr. Steinversetzer Lohn facit: 72 fl. - Eben allda kommen 182 C. Sch. gemauertes Cordon Gesimbs von 9 Zoll Vorsprung, und 14 Zoll Hoch a. 15 xr. facit: 45. 30 fl. Eben dahin kommen 22 Schaff Gesimse, und eben so viel Capitelle, Jonischer Ordnung, sie werden zusammen messen 528 C. Sch. a. 6 xr. Steinversetzerlohn: 52. 48 fl. Eben allda kommen 231, 1/2 C. Sch. nach Jonischer Ordnung gemauerten Architrave von 4 Zoll Vorsprung, und 16, 1/2 Zoll Hoch a. 12 xr. facit: 46 fl. 18 xr. - Eben allda kommet das Haupt Gesimbs, nach Jonischer Ordnung, es wird zusammen messen 1389 C. Sch. a. 6 xr. Steinversetzerlohn, facit: 138 fl. 34 xr. -

Eben dahin kommt das Fronte Spitze mit der Fürstl. Wappe, welches letztere von dem BILDHAUER GUNDRICH gemacht werden könne, sowohl dieses als dem Stein des Fronte Spitze zu versetzen mag kosten 136 fl. - An diesen Haupt Tract rückwärts gegen dem Hoff hinzu kommen 228 C. Sch. gemauertes Cordon Gesimbs a. 6 xr. facit 7 fl. 48 xr. - Eben allda kommen 228 C. Sch. gemauerte Hauptgesimbs von 1, 1/2 Sch. hoch und eben so viel Vorsprung a. 28 xr. facit: 106. 24 fl. An die 3 Hof Tracte kommen zusammen genohmen 548 C. Sch. gemauerte Cordon Gesimbs a. 6 xr. facit: 54. 51 fl. Eben dahin kommen 564, 1/2 C. Sch. gemauertes Haupt Gesimbs von 1, 1/2 Sch. hoch, und eben so viel Vorsprung a. 24 xr. facit: 225 fl. 48 xr. - An alle 4 Tracte zusammen kommen 1963 C. Sch. Stiegen Stafein, und 55, 1/3 C. Sch. Sargenstücke zusammen also 2018, 1/3 C. Sch. a. 3 xr. Steinversetzerlohn, facit: 100 fl. 55 xr. - Das alte Haus samt denen in Hof nicht bedeuteten Feher einzuweisen, diese abzu tragen, facit: 1410. 30 fl. Summa aller MAURER ARBEITH: 16620 fl. 27 xr. - STOCKATOR ARBEITH. In alle 4 Tracten werden die Zimmer und Gänge der 2 obern Etagen, mit Stokatorböden gemacht, so wie in Haupt Tract die Gewölbungen der Stiegen, und die Plafond der Zimmer des Ersten Stockes mit Felder und Rosetten, und die Fenster der Haupt Facade mit Gehängwerke verziert werden, besagte Stokator Arbeit samt Tratt, Rohr und Nägel belaufen sich für alle 12 Etagen in Summa auf: 1723 fl. - STEINMETZ ARBEITH samt Fuhrlohn. An die äussere Fronte der Facade kommen 654 Q. Sch. steinerne Zocklplatten a. 13 xr. facit: 141 fl. 42 xr. -

Für 2 Thöre kommen die Thorsteine, samt die Streifsteine, messen sie 34 C. Sch. Item hieher kommen 2 Thorbögen samt Schlusssteine, und Kämpfergesimbs, messen sie 31 Sch. a. 36 xr. facit: 35 fl. 36 xr. - Für jedes besagter Thöre komt ein Portall von Jonischer Ordnung, und kostet überhaupt. . . für beede Portalle: 138 fl. - Ferners kommen 8 Gewölb-Thürn mit 8 Sch. hoch und 4 Sch. weith mit einem Circulbogen, und einer Stafel-Solbang, jede Thüre messet 26, 1/2 Sch. von 9 Zöllig harten stein, facit: 85 fl. 36 xr. Item gleichfalls zu ebener Erde kommen die Steine auf 8 Fenster mit 5 sch. hoch und 4 sch. weith, mit eine Kreuz Circulbogen, und glatter Solbang, jedes Fenster messet 20, 1/2 sch. . . von 7 Zöllig hartenstein a. 15 xr. facit: 40 fl. 20 xr. - Unter beide Einfahrten kommen 4 Gwölb Thürn, mit 8 sch. hoch und 4 sch. weith, mit einem halben Circulbogen, und einer Stafel Solbang, jede Thüre messet 23 sch. . . von 9 Zöllig weichen stein a. 21 xr. facit: 33 fl. 15 xr. - Der Palcon ruhet auf 6 Tragsteine, jeder messet 50 alle zusammen aber 300 C. sch. a. 1 fl., facit: 300 fl. - Das Palcon Gesimbs messet 62 C. sch. a. 2. 15 fl. facit: 139 fl. 30 xr. - Hierauf kommen 195 Q. sch. Palcon Platten samt die fältzen. . . facit: 243 fl. 45 xr. - Bei Ausgang des Palcons kommen 5 Thüren mit 9 sch. hoch, und 4 sch. weith mit einem Ovalgoben, und einer stall Solbang. Jede Thüre messet 26 sch. . . von 9 zöllig harten stein a. 24 xr. facit: 53. 30 fl. In eben dieser Linie befinden sich annoch 14 fenster mit 6 sch. höch, und 4 sch. weith, mit glatten Sturtz, und einer Carnis Solbang, jedes Fenster messet 22, 1/2 sch. von 7 Zöllig harten Stein a. 15 xr. facit: 78. 45 fl. Oberhalb dem Risalitt, nemlich in dem 2 Stock befinden sich 5 Fenster mit 5 sch. hoch, und 4 sch. weith, mit einen gedruckten Bogen, und einer Carnis Solbang, jedes Fenster messet 19, 5/6 sch. . . in

dieser Linie finden sich annoch 14 Fenster mit 5 sch. hoch, und 4 sch. weith, mit glatte Stürze, und Carnis Solbäng, jedes Fenster messet 20, 1/2 sch. . . von 7 Zölligharten Stein a. 15 xr. facit: 96 fl. 32. xr.

Ober jeden Haupt Fenster des Risalits oder Palcons kommet eine Verdachung pr. 10 fl. facit: 50 fl. - In eben dieser Linie bekommen die übrige 14 Fenster etwas leichtere Verdachung. . . facit: 54.22 fl. In der fordetn Facade befinden sich 22 Schaff Gesimbser, und eben so viele Capiteller Jonischer Ordnung, erstere kosten a. 5 fl. , leztere a. 12 fl. facit: 374 fl. Eben allda befinden sich 230 C. sch, steinerne Haupt Gesimbser Jonischer Ordnung, jeder C. sch. hält samt der Auflage 8 C. sch. jeder dieser leztere koster 36 xr. oder C. sch. 4. 48 fl. facit: 1094 fl. 40 xr. -

An den Fronte Spitze befinden sich 66 C. sch. des eben besagten Haupt Gesimbses, der übrige Stein, in welchen das fürstl. Wappen komt, messet sambt der Auflage annoch 636 sch. . . facit: 316 fl. 48 xr. - In den Haupt Tract kommen durch alle 3 Etagen für die rückwendige Zimmer, und Kuchln 22 Fenster, mit sch. 4 hoch, und 3 sch. weith, jedes Fenster messet 16, 1/2 sch. . . von 7 Zöllig weichen Stein a. 14 xr. facit: 93 fl. 10 xr. Die Gang Fenster durch alle 3 Etagen sind der Zahl 52, mit 5 sch. hoch und 4 sch. weith, jedes messet, 20, 1/2 sch. von 7 Zöllig weichen stein a. 14 xr. facit: 246 fl. Der Haupt Tract durch alle 3 Etagen, und die Hof Tracte durch alle Etagen zusammen genommen enthalten 1810 C. sch. Quadr. Stiegen stäflen, mit Rundstab und Auflage, theils 15, theils 16 Zoll weith, einem in den andern a. 33 xr. hiezu kommen 154 Quadr. sch. Reschier Plätze a. 48 xr. Endlich auch 55 C. sch. Sargenstücke a. 24 xr. facit. . . : 1140 fl. 50 xr. -

An dem mitlern Hof Tract befinden sich durch alle Etagen 44 Fenster mit 4 sch. hoch, und 3 sch. weith, jedes messet 16, 1/3 sch. . . von 7 zöllig weichen Stein a. 14 xr. facit: 167 fl. 41 xr. - Alle Fenster steine der zwei übrigen Hof Tracte, wie auch die Thürsteine aller dreyen Hof Tracte, eben so alle Kuchln Thürsteine des Haupt Tracts. . . können von dermahligen alten Gebäude dahin appliciret werden, so wie die dermahlige Stiegenstafln zu die Auftrih der Gassen Gewölber verwendet werden können, Die Thür und Fenster Steiner, aber nach ihren Maas dahin zu richten mag 20 Steinmetz Tagwerkh a. 45 xr. kosten: 15 fl. - In jenen Hofe bey Einfahrt in das Pulver Magazin sind nöthig 2 Streifsteiner a. 7 fl. facit: 14 fl. - Summa der STEINMETZ ARBEITH: 4954 fl. 34 xr.

ZIMMERMANN'S ARBEITH. Die Dachung der Haupt Tracts hat 28 sch. zur Senkrechten höhe, und 56 sch. zur weithe, um der dauer wegen wird es mit einem liegenden, und auch stehenden Stuhl gemachet. . . wird betragen 848 fl. - Die Dachungen des 3 Hof Tracten werden gleichfahls mit liegenden Stühle gemachet, hiezu um alles Holz auszuhauen, und wie obgemelt zufertigen wird betragen: 398 fl. - In alle 4 Tracte kommen die 2 Oberrn Stock-wercke mit Toppelböden zu belegen, und diese 8 Etagen messen also zusammen 1052, 1/2 Q. Kl. Hiezu um das sämtliche Holze auszuhauen, zusammen tipplen, aufzuziehen und einzulegen wird betragen: 1315 fl. -

Zu alle 4 Tracte, also in 12 Etagen kommen 210 hölzerne Thierstücke von verschiedener Höhe, und weithe, . . . kostet: 119 fl. - In alle 12 Etagen kommen 1432 C. Kl. polsterholz, für die Fussböden. . . facit: 167. 12 fl. - In alle 12 Etagen kommen Kucheln, es entstehen 45 C. Kl. Mandl Bäume, diese also auszuhauen, und hoblen, facit: 15 fl. 15 xr. - Auch kommen 4 separirte Gewölb Dächer von 10 sch. lang, 4 sch. weith, und die Resche von allen 3 Seithen auf dem Carnis geschweift zu machen, kostet: 100 fl. - Für die Keller des Haupt Tracts kommen auch 4 Keller Hals Dächlein a. 15 fl. . . 124 Bodenstiegen stäflen von Thonenholz. . . facit: 139 fl. - Endlich für Abtragung des Dachstuhles von dem alten Gebäude, Abtragung der alten Toppelböden, und der Fussböden, item der in Hof herum stehenden hölzernen Hütten, und Stallungen zusammen genommen für 360 fl. -

Zimmermanns Summa: 3457 fl. 27 xr. -

ZIEGELDECKER ARBEITH. Die Dachung des Haupt Tracts, samt die Widerkehrungen. . . die 3 Hof Tracte messen 929 Quadr. Kl. Es kommen aber von der alten Dachung 372 Q. Kl. Dachung abzudecken. . . verbleiben annoch 248 Q. Kl. alte Dach Ziegln, diese abzuputzen, einzuhanen, und in Malter zu legen kosten a. 45 xr. . . 18 Q. Kl. Dach Fenster. . . 10 Kl. Rauchfangs Sattel. . . in Summa: 416 fl. 30 xr. - TISCHLER ARBEITH. Bey jeder Einfahrt komt ein Haus Thor mit 2 Fliegl'n, welches inwendig von weichen auswendig von Eichenholz, auf eingefasste Arth aufgeplattet wird. Die Thöre über kommen gedruckte Bögen, und Kämpfergesimbe samt Schlagleiste von Jonischer Ordnung, die Fliegl'n werden mit hohe Zocklen, Fillungen und Kehlstössen gemacht. . . kostet: 150 fl. - In die Einfahrten kommen 4 eingefasste Toppel Thiere, mit runde Bögen, und 2 Fliegel, sie sind 8 sch. hoch und 4 sch. weith, die Fliegel überkommen oberher abgekehite, und unten überschobene Fillung mit Sockeln; von aussen auf der Strasse kommen 8 eingefasste Gewölb-Thieren. . . mit 2 Fliegel und einen Kreuz Circulbogen; die Fillungen werden überschoben, und in Stein eingerichtet; jedes kostet 7 fl. 30, facit für 12 paar: 90 fl. - Für eben besagte Gewölber kommen 8 inwendige Paraphet Fensterstöcke

von 8 sch. hoch, und 4 sch. weith mit Kreuz Circulbögen, und einen Kämpfer Gesimbs, jeder Stock über kommt 4 Fliegl mit 20 Glas-Felder, wovon die untern Thüren separirt und der Preis für jeden Stock ist 14 fl. facit: 112 fl. -

An die Facade des Haupt Tractes kommen 40 Fenster Stöcke, theils mit 6 sch. hoch und 4 sch. weith, theils bleiben sie obenher gerade, theils aber bekommen sie runde Bögen... mit 4 Fliegel... 20-24 Glas Felder... facit: 200 Fl. - Die Schalungstöcke... mit besonderen Fliegl... und Glas Felder... facit für 32 Fenster: 208 fl. -

An dem Risalit bey Ausgang des Palkons kommen inwendig 5 Paraphet fensterstöcke von 9 sch. hoch, und 4 sch. weith, mit 4 Fliegeln, und 24 Glasfelder, mit ovalbögen und Kämpfer Gesimbs, auch unterher mit separirten Glass Fliegeln... facit: 67 fl. 30 xr. -

Zu eben diese 5 Fenstern kommen die Paraphet Schalungstöcke mit 4 Fliegeln, eine Kämpfer Gesimbs, und mit 4 besondere Winterfenster-fliegl von obgemelter Anzahl Glassfelder... facit: 90 fl. -

In diesen Haupt Tract kommen durch alle 3 Etagen für die rückwendig Zimmer und Kuchln 22 Fensterstöcke von 4 sch. hoch, und 3 sch. weith... facit: 57 fl. 12 xr. - In diesen Haupt Tract kommen die Gangfenster von 5 sch. hoch und 4 sch. weith, welche durch alle 3 Etagen 52 and der Zahl sind, jedes Fensterstock wird mit einen ganzen Kreuz, 4 Fliegl und mit 20 Glas Felder gemachet... facit: 195 fl. -

In diesen Haupt Tract kommen durch alle Etagen 52 Kreuz Thürn mit 7, 1/2 sch. hoch und 3, 1/2 sch. weith mit Futter und toppelter Verkleidung, facit: 416 fl. - ... kommen ferners 55 Kreuz Thürn... facit: 275 fl. - In alle 3 Hof Tracte... kommen 146 Fenster... mit 2 Fliegeln und Zwerch Felder... facit: 379 fl. - Für 9 Etagen kommen 66 Kreuz Thürn, facit: 330 fl. - ... in die Höfe der 3 Tracte, auch für die Keller des Haupt Gesimbses kommen mit Kiefern Holz verschalte Toppelthüren... facit: 96 fl. -

Zu die Dachfenster... können Schallug Fliegl zum auf und zu ziehen gemachet... facit: 20 fl. - Zu alle 12 Etagen kommen 627 lange weiche Fuss Tafeln theils mit 18, theils mit 21 sch. lang... kosten sie a. 2. 24 fl. ... facit: 752 fl. 24 xr. -

In alle 12 Etagen kommen 18 doppelte und 3 einfache Rethiraden... facit: 49 fl. 30 xr. 41 Kl.

Ablauf Schläuche von Kiefern Holz... facit: 133 fl. 15 xr. -

Für die zwey Stiegen des Haupt Tractes kommen... 52 C. Kl. von Eichen Holz ausgekehrte Stiegen Handhaben... facit: 31 fl. 12 xr. - Für die Stiegen der 3 Hoftracte kommen... von Fohren Holz ausgekehrte Handgriffe... facit: 15 fl. 36 xr. -

In alle 4 Tracte... kommen 242 Fensterbreder... mit einen deutschen stab... facit: 40 fl. 20 xr. Tischler Summa: 3761 fl. 23 xr. -

SCHLOSSER ARBEITH. Jedes der 2 Einfahrts Thöre mit 6 starken Banden, 6 stützenkögel, ein französischen Schloss mit Schliess Kappen, 2 starke trieb rigel oder Spreitstangen... verfertiget, facit: 100 fl. - Zu beide Einfahrten kommen 4 paar doppelte Thürn, jede mit Stitzen-Kegel, Schnecken Band, Schubrigl, und ein französisches Schloss... facit: 32 fl. - An der Haupt Facade kommen 8 aussere Gewölb Thürn jede mit starken Banden, Kegel, Schubrigl, Kloben mit einer Schlagleiste und französischen Schloss zu beschlagen... samt Zugehör... facit: 157 fl. 52 xr. -

An die Facade kommen 40 Fenster Stöcke mit 4 Fliegeln mit Stitzenkegl, winkelhagen, Scheinhagn, Schubriegl, Fensterknöpf... facit: 150 fl. -

Für 32 Fenster kommen die Schallugstöcke... zu beschlagen, facit: 208 fl. - Die 5 inwendige Palcon Paraphet Fensterstöcke... zu beschlagen, facit: 70 fl. -

... die äussere Paraphet Schallugstöcke... 4 besondere Winterfenster fliegl... beschlagen, facit: 80 fl. -

An diesen Haupt Tract kommen annoch 52 Kreuzstöcke... beschlagen... facit: 98 fl. 48 xr. - Eben dahin kommen 12 Fenster... beschlagen... facit: 13 fl. 12 xr. - Endlich kommen in dem Haupt Tracte... und Hof Tracte zusammen 168 Fenster stöcke... beschlagen, facit: 194 fl. In ersten Stock des Haupt Tracts kommen 18 Kreuzthüren... zu beschlagen, facit: 117 fl. - In alle 4 Tracte kommen 92 Kreuzthürn mit ein schwarz verdrucktes franz. Schoss, mit Fallen... beschlagen... facit: 460 fl. -

Eben dahin kommen annoch 63 Thürn... mit deutschen Schloss... zu beschlagen, facit: 157 fl. 30 xr. - Für Haus und Keller Thürn... beschlagen facit: 96 fl. - 30 Caminthür, facit: 37 fl. 30 xr. -

In alle 4 Tracte kommen 80 verschiedene Öfen, eben so viele Öfengatter... von Herrschaftlichen Eisen... facit: 166 fl. 40 xr. ... 74 Ofen Platten mit runden eiseme Füßen... facit: 740 fl. -

In die untern Etagen auf 22 Fenster die Eisengatter, mit geraden Stangen, 4 Leisten und Ovall ringe, jedes Gatter mag wögen 60 Pf. von Herrschaftlichen Eisen a. 4 xr. Arbeitslohn, facit: 88 fl. -

An der Haupt-facade zu ebener Erde kommen an 8 Gewölb Fenster, die Bauchgatter nach eine schöne

Form zu machen . . . facit: 184 fl. - An die 2 Stieg des Haupt Tracts kommen 13 C. Kl. stiegenatter von 3 sch. hoch auf antique Arth bearbeitet, jede mag wögen 60 Pf. . . facit: 156 fl.
An die sämtliche Stiegen der 4 Tracte kommen Handgriffe, 180 Tragstize. . . facit: 54 fl. -
An das Risalit kommen bey 11 C. Kl. Palcon Gatter von 3 sch. hoch und auf verzeichnete weise bearbeitet jede Kl. mag beileifig wögen 96 Pf. von Herschaftlichen Eisen, das Arbeitslohn a. 18 xr. , facit: 297 fl. -

An alle 4 Tracte kommen die Boden Schallug. mit Zugehör. . . facit: 68 fl. -
Auf alle 4 Tracte kommen zur Maurer und Zimmermanns Arbeith 155 Centen Schliessen, und 7 Centen Schrauben, und Klampfen Eisen pr. Cente 2.45 fl. facit: 403 fl. 17 xr.
SCHLOSSERS Summa: 434 fl. 17 xr.

HAFFNER ARBEITH. In beide obere Etagen des Haupt Tractes dörrfen kommen weise Stück Öfen auf eine zierliche Arth bearbeitet sie sind 40 an zahl, und kosten samt versetzen a. 26 fl. facit: 1040 fl. -
In der untern Etage des Haupt Tractes, und beider obern Etagen der 3 Hof Tracte. . . kommen Meergrüne Stück Öfen ihre Anzahl ist 34, und samt versetzt kosten sie a. 20 fl. facit: 680 fl. In die untern Etagen, der 3 Hof Tracte können kommen theils geflamte, theils aber ad mare grüne Kachl Öfen, von ersterer Gattung kommen 4 Öfen a. 9 fl. facit: 62 fl.
HAFNERS Summa: 1782 fl. -

GLASERS ARBEITH. In alle 4 Tracte kommen. . . 2992 Glas Tafeln mit 9, 1/2 und 10, 1/2 Zoll gross, 1044 Tafeln 13 und 15 Zoll gross, facit: 405 fl. 56 xr. -
KUPFFERSCHMIDTS ARBEITH. An dem Risalit komt ein Frontespitze mit der fürstl. Wappe. . . darf die höhe des Fronte Spitze nicht über 14 sch. erhalten. . . nöthig 7, 1/3 Cent. Kupfer. . . facit in Summa: 511 fl. 12 xr.

KLAMPFERER ARBEITH. An die Haupt Facade kommen 8 Gewölb Thüren, wovon 4 unter dem Palcon, 4 aber unter freyen Himmel zu stehen kommen werden, da nun letztere ein Dach bedörfen. . . von Klampferer Blech . . . kostet: Summa: 240 fl. -

ANSTREICHER ARBEITH Die 2 Steinerne Portalle von 14 sch. hoch, und eben so breith auf steinarth anzustreichen kosten a. 15 fl. facit: 30 fl. - Dem Palcon mit seine Tragsteine, Haut Gesimbs und übrige Zugehör: 16 fl. -

An der Facade kommen 22 Schaf-Gesimbser, und eben so viele Capiteller. Ionischer Ordnung. . . anzustreichen facit: 17 fl. 36 xr. - Die 19 Fenster Verdachung anzustreichen, facit: 8 fl. 33 xr. - In dem Fronte Spitze die fürstl. Wappe anzustreichen: 8 fl. - Die 2 Einfahrt-Thöre: 8 fl. - An der Facade kommen zu 8 Gewölber die äusseren Thürn auf beiden Seithen Auersperg grün. 5 fl, die inwendig Gewölb Thürn samt Fenster, silberfarb anzustreichen . . . facit: 72 fl. -

Die 5 inwendige Palcon Paraphet Fensterstöcke silberfarb a. 2 fl. und die äusseren Paraphet Schallug, Auersperg grün. . . facit: 37 fl. 30 xr. - An die Facade kommen annoch 40 inwendige Fensterstöcke silberfarb . . . die äussere Schallug 32 nebst ebenso viellen Winterfenstern Auersperg grün anzustreichen, facit: 140 fl. In diesen Haupt Tract kommen annoch 88 Fenster. . . silberfarb anzustreichen facit: 66 fl. - In diesen Haupt Tract kommen 52 Thürn. . . mit Futter und Verkleidung. . . annoch 55 Thürn. . . anzustreichen, facit: 159 fl. 18 xr. -

In alle 3 Hof Tracte, kommen 146 Fenster Stöck silberfarb anzustreichen, facit: 73 fl. - Eben hieher kommen 66 Thürn. . . silberfarb anzustreichen, facit: 72 fl. 36 xr. Für alle 4 Tracte kommen 12 paar doppel Thürn, silberfarb anzustreichen, facit: 18 fl. - . . . in alle 12 Etagen 30 Camin Thürl auf einer Seite silberfarb a. 6 xr. anzustreichen, facit: 3 fl. Summa: 737 fl. 33 xr.

PFLASTERERS ARBEITH. In beide Höffe und die Einfahrte, ein Stück ausserhalb dem Haupt Tracte kommen. . . 500 Quadr. Kl. Stein Pflaster. . . in Summa: 175 fl. -

Materialien für baares Geld. Zu alle 4 Tracte kommen 608 C. Kl. harte Steine. . . facit: 1216 fl. - 1462 C. Kl. weiche Steine: 2924 fl. - Ziegl annoch 696000 stk. facit: 5568 fl. - Flasterziegl 184000 stk. facit: 460 fl. 18 xr. - Alle obere Böden mit Ziegl zu pflastern. . . 47000 stk. facit: 399 fl. 30 xr. -

Für alle Dachungen . . . kommen 90500 neue Dach Ziegl, facit: 814 fl. 30 xr. - Zu alle 4 Tracte kommen zusammen 4350 Pester Mzn Kalch, . . . facit: 6525 fl. -

Für obgemelte Arbeith kommen 16850 Fuhren Sande. . . facit: 1404 fl. 10 xr. - Für Pflastersteine, kosten: 187 fl. 30 xr. - Für Lattennägl: 90 fl. 5 xr. -

Damit sowohl selbst an dem Quantum Steine . . . an dem Platz des Baues in Kl. aufgeschlichtet werde, . . . facit für 2070 C. Kl.: 517 fl. 30 xr. -

Materialien Summa: 20106 fl. 33 xr. -
Fuhrlohn aller Materialien. . . facit: 7672 fl. -
. . . 16850 Fuhren Sande. . . facit: 8425 fl. -

7100 Fuhren Wasser... facit: 1893 fl. 20 xr. -

Bauholz von den Zimmerplatz auf den Bau Platz abzuführen, sind erforderlich 400 Fuhrlohn, facit: 160 fl. Materialien aus fürstl. Herrschaften... Bauholz ... 242 Centen Eisen ... - Handlangers Arbeit. ... Kalch abzulöschten...: 340 fl. Schütte aufzutragen, und ausgleichen... kosten: 400 fl. - ... die Höffe in eine Horizontalle lage zu bringen, mag betrag: 50 fl. - Baumist auszu reinigen: 25 fl. - Bau Requisiten. ... wird zu sammen kosten: 350 fl. -

Summa zusammen: 79742 Fl. 47,3/4 xr.

Anmerkung - von der Steinmetz Arbeit des alten Hauses hat man die brauchbare Thür und Fenstersteine so wie die Stiegenstufen, und eben so die alte Mauersteine, Pflasterziegel, Mauer und Dachziegel zum neuen Bau zu Hilfe genohmen... In Ansehung einer etwaigen Ersparung, hat mann nichts von Keller erwehnet, die sich dermahlen schon befinden... ist es ja ganz billich dass mann die Grund Mäuer nur allein die Gewölbe spannet, und so mit können die Keller mit geringen kösten entstehen... .

Endlich wenn es auch Sr. Durchlaucht dem fürsten gefällig wäre ausser der Festung 2 Ziegl Öffen richten zu lassen, so könnte die Dachung des alten Hauses, ohne einer Abänderung zur Dachung der Ziegl Hütten verordnet werden.

Esterház den 26-tn May 1787

MICHAEL STÖGER
Ingenieur"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1308. Uj: P.153. Cs. 49.)

(23) "... Auf Befehl Sr. Hochfürstl. Durchl. zur ebenbesagtes Gebäude schon bestellte Bau-Übergeher Nahmens BALTHASAR KRONBERGER... ein Mauer Pallier erbietet seine getraue Dienste, bittet aber dass ihm sein tägliches Lohn pr. 45 xr. auch als Bau-Übergeher bey dem ganzen Bau möchte beygelassen werden... .

Und somit würde Er sich bestreben die künftige Hausmeister Stelle mit rechten verdienen... Nach dem es nun richtig ist, dass Sr. Durchl. von Ofner Magistrat, ein Ziegl Ofen zu errichten-fest gesetzt wird, und einen zweiten... ebenfahls zu erhalten... könnten die Ofen errichtet und ein fähiger Mann, als Zieglmeister ernenet wurde... wäre nöthig ein getrauer Mann ernenet wurde... denen Handwerkern verschiedene Zahlungen zu leisten... .

Esterház den 16-tn Juni 1787 MICHAEL STÖGER
Ingenieur"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(Stöger Mihály a hercegi udvar jeles építésze. Alkotásainak zöme 1775-1790 közti évekre esik. Csomán, Kapuváron, Nemesvölgyön, Majsja-Miklósváron és Eszterházán építkezik. Kühnlel együtt elkészítik az uradalmi épületek tervrajzait és a helyreállítások költségvetését. Későbbi munkatársa Ringer építész. A herceg minden nagyobb építkezésnél véleményét kéri.)

(24) "In der Stadt Ofen ... sind zwey Maurer Meister, einer Nahmens Fischer, der andere Hechs; dieser wolte die Mauer Ziegl, nicht anderst das 1000 beym Ziegl Ofen, dann 7 fl. von jeden tausend, Fuhrlohn 1 fl... kostet das 1000, vom Hechs sambt Fuhrlohn 8 fl. Mit dem andern Nahmens Fischer ... ware ich durch mehreren täge in verschiedenen tractat, da er die Arbeit bey der Ziegl Ofen wegen Mangl deren Mitlen nicht nutzbar fortsetzen könnte... .

Héviz den 7-tn Sept. 1787 Zöchmeister"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1308. Uj: P.153. Cs.49.)

(25) "Anweiss. Über einige errichtende Meyer Züge nach Ofen zum vornehmenden Gebäude und zwar vor Pferden und Biffeln, was alle... kosten möchte?

Als ein Zug von vier Pferden... zu dieser Arbeit in die Festung müssen starke Pferde seyn... kosten: 300 fl. Geschier... Haber: 169 fl. Gutscher sein Sold: 96 fl. starker Wagen: 36 fl... von dem Steinbruch kann des Tages beladener 4 mall gefahren werden... vom Ziegl Ofen mit Mauer und anderen groben Ziegl 5 mall... von der Sand Gruben 4 mall... machet für 245 Täge: 606 fl... Ausweis über ein zwey spännigen Meyer Zug mit Biffel: 80 fl... Wagen: 32 fl. Knecht Sold: 84 fl. jährlich kosteten Summa: 341 fl. 44 xr.

Héviz den 7-tn 7br 1787 Mathias Zöchmeister"

(Esterházy csal.hg.lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(26) "Sua Celsitudo in Delineatio Stögeriana quod Domum Budensem qualiter aedificandam confecta difficultates quas jam observando libenter haberet, si adhuc aliud etiam Planum per bonum aliquem Architectum efformaretur hoc autem ibi in Loco optime fieri posset cum talis labor potassium etiam fundi situationi aedificatioe jam prae existenti accommodari debeat. . . Kismartonii 31-a Julii 1787 Eötvös"
(Esterházy csal.hg. lvt. Fasc. 1269. Uj: P. 153. Cs. 9.)

(27) "Ergo submissas Delineationes et sumptuum Projecta ratione aedificanda Domus Budensis per dominum Architectum Tallher confecta . . . pro fatigo Dni Tallher penes Delineationes suae Celsitudini submissas habito eadem projectatos per splend. 10 Souveraines d'or. . . resolvisset.
Kismartonii 1-a Julii 1788 Eötvös"

(28) "Vermög disortigen Löbl. Magistrat Auftrags machte schuldigstermassen als nothwendig zu erlassen, dass das zum aufbauen des hiesigen Hochfürstl. Hauses erforderliche aus dem Bather, Sztrechener Herrschaften hieher auf der Donau überlieferte Bauholtz der hiesige Stadt Magistrat aus vieler Aestim Sr. Durchl. in Pest Freydhof aufrichten liesse, jetzt aber diesen Platz gegen 60 fl. jährlich zu verpachten in willens seye. . . bitte die eheste Resolution in schriftlichen Zusendung. . . Ofen den 15-ten Marty 1788 Adam Bauer"
(Esterházy csal.hg. lvt. Fasc. 1308. Uj: P. 153. Cs. 49.)

(29) "Durchl. Reichsfürst! Ich habe hiermit Euer Hochfürstl. Durchl. meinen unterthänigsten Bericht erstatten sollen, wie ich und der Ingenieur Stöger, das hochfürstliche Haus in Offen untersucht haben, und selbes zum Herrschaftlichen Nutzen erbauet werden könnte. . . dieses Haus von Ao. 1740-bis 1744 in ihrer Grundlage 838 Quadr. Kl. enthalten hat.

Ao. 1745 mensurirt worden 620 Kl. mithin in Abgang kommen 218 Kl. und stehet demahlen auf diesen Platz ein Pulver Depositorium welches in der Länge mest 14 Kl. in der Breite 6 Kl. . . der ganze Platz 294 Quadr. Kl. . . ist vormahls von hochfl. Haus vergeben worden. Dieses erweist das anstossende Haus von Hn. gr. Prunsvick welches unterhalb neben den Depositorio einen Garthen hat, allwo sich eine vermauerte Thir befindet, durch welche man vormahls eine Communication mit diesen Platz von Depositorio gehabt hat, und allda auch ein Garten muss gewesen seyn. Auf der andern Seithen befindet sich ein grosser Platz an welchen der Frau Peretin ihr Haus stosset . . . dieser Platz gehet bis zum Depositorium.

Um nun das Haus zum Nutzen für Euer Hochfl. Durchl. erbauen, und für das Publicum Wohnungen zu richten zu können, ist dieser abgesagter Platz höchst nothwendig zum erkauffen, ohne welchen das Haus, wenn man einen 2-ten Stock darauf bauen wolte, keine Proportion bekommen würde; bekommete man aber den Platz dazu, so ist die Fronte vom Haus gegen der Gassen mit 2 Stockwerk hoch, 37 Klafter in der Länge, und kann das schönste Haus von Offen werden. Dieses vorbesagte Depositorium ist demahlen unbrauchbar, und man zweiflet nicht dass solches samt den oftberührten Platz Euer Durchl. wird überlassen werden. Die Mauer seynd 6 sch. dick, und die Gewölbung 3 Sch. mit einer hohen Ziegl Dachung, durch welche der Prospect gegen der Donau behohmen wird.

Wann nun dieses Depositorium abgebrochen wurde, so wurden zu Erbauung des Hauses viele Materialien erspahret werden, absonderlich die Schütt fuhren, und andere dergleichen Auslaagen. Wir haben den Hn Director Adonyi alle Information von diesen benöthigten Platz gegeben, welcher diesfahls mit dem Kriegs Commissaire sprechen. . .

Hab ich die Preise von Materialien in Offen untersucht, auch die Fuhren, welche allda sehr theuer zu stehen kommen, als eine Fuhr Stein kost das Brecherlohn davon 17 xr. fuhrlohn 36 xr. Ein fuhr Sandt in der Gestötten 5 xr. fuhrlohn 30 xr. Ein fuhr Wasser 21 xr. - 1000 stk. Mauer Ziegl samt Fuhrlohn a. 8 fl. 30 xr. - Dach Ziegl detto a. 10 fl.

Es wäre also nothwendig und vortheilhafter, wenn bey Erbauung dieses Hauses von der hohen Herrschaft selbst zur Zuführung deren Materialien 4 Züge allda errichtet wurden. Mit denen Handwerksleüthen habe ich gleichfahls von allen Arbeitthen die Preise bestimmet, ich habe auch sehr gute Handwerks-Leuthe in Offen angetroffen.

So bald der Ingenieur Stöger den Riss verfertigt haben wird, so werden wir einen Überschlag verfassen, und von denen Auslagen die Anzeige machen. Von Bauholtz, Kalch, und Ziegl habe einen Überschlag verfasst, und solche in einer Löbl. Commission behändiget, damit dieselbe den Holzschlag kann vornehmen lassen, auch wegen Kalch und Ziegl, damit die Zubereitung zum brennen kann veranstaltet werden.

Welches ich hiemit unterth. erstatten solle, zu hohe Gnaden empfehend in tiefester Submission beharre.

Eszterház den 20-ten Jänner 1787

ANTON KÜHNEL mp.

Bauschreiber"

(OL. Esterházy csal. hg. lvt. P, Rep. 21. Fasc. J. 143 Cs.)

- "...der Platz bey dem St Barbara Pulver Magazin in Ansehung dass die Stadt durch die Bebauung demselben oder respective durch die Errichtung des fürstlichen Hauses verschönert... wird ... von 2-ten May 1787 vollkommen übergeben, und überlassen ... die freye Einfahrt durch das angetragene Hausgebäude... nach dem Plan reguliren, herstellen, und so lange gestatten wolle, als dieses Magazin bey dem Militaire verbleiben wird.

Übergabs Instrument

Offen den 25-ten May 1787 Ofner Festungs Commando" -

(30) "Abschrift deren Hochfürstlichen Resolutions wegen Erbauung des Ofner Hauses, auf die von der Commission gegebene Gutachten.

Alle diese hier gemachte Bemerkungen und Einwendungen finde ganz gut. Es solle dahero auch ein anderer guter BAUMEISTER über diesen Gebäu zu fordern einen Plan entwerfen, auch solle hiebey nur auf die Herstellung des alten Hauses angetragen, die Zierlichkeit vermindern, und nur auf die Nothwendig und Bequemlichkeit geschehen werden.

Sollte man aber auch den überlassenen leeren Platz beibehalten müssen, so wäre auf diesen Platz nur ein geringes, und nur so wenig als möglich kostspieliges Gebäu, und dass bei auch der Dienstbarkeit der Einfahrt in dem Pulverthurm ausgewichen wurde, anzutragen.

Übrigens auch dieses Gutachten wegen Anstellung eines Bauübergebers, und respective Hausmeisters, so bald man in von Nöthen erachte wird hiemit beangenehmet.

Eszterház den 5-ten Julii 1787

Nicolaus fürst Esterházy"

- "Es wird am besten seyn, dass die Verfertigung eines andern Plans, einen OFNER oder PESTER ARCHITECTEUR aufgetragen werde, wobei demselben ins besondere mit zu geben ist, dass bei diesen antragenden Bau alle Pracht, und Zierlichkeit vermieden werde.

Übrigens wird dieses Geschäft zu besorgen der Commission übergeben.

Eszterházy den 19-ten Julii 1787

Nicolaus fürst Esterházy"

(Esterházy csal. hg. lvt. Rep. 21. Fasc. J. 143 Cs.)